

TÜRK HUKUKUNDA YENİ SEÇİLEN MECLİSİN YETKİLERİNİ NE ZAMAN KULLANMAYA BAŞLAYACAĞI SORUNU

AN ASSESSMENT OF THE QUESTION OF WHEN
THE NEWLY ELECTED ASSEMBLY WILL USE ITS AUTHORITIES IN TURKISH LAW

ÖZET

Kanun-i Esasi'den itibaren, 142 yıllık parlamento geleneğine sahip olan Türk Anayasa Hukukunda yasama kuvveti parlamento tarafından kullanılmaktadır. Yasama organı da çeşitli süreçlerden geçerek bugünkü halini almıştır. Bu süreçte, 1876 Kanun-i Esasi'de olmasa da 1921 ve 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunlarında Meclisin sürekliliği ilkesini kabul edilmiştir. Aynı şekilde 1961 ve 1982 Anayasaları da bu ilkeyi kabul etmiştir. İşte bu noktada eski Meclis görevinin ne zaman sona ereceği ve yeni Meclisin görevinin ne zaman başlayacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Yeni seçilen Meclisin yetkilerini kullanmaya başlayabileceği anın tespiti, yasama meclisinin icraatlarına başlayabilmesi açısından son derece önemlidir. Yapılan incelemede doktrinde iki farklı görüş tespit edilmiştir. Bu görüşlerden bir tanesi, "Seçilen yeni Meclisin yetkisi, Meclisin seçilmesi ile başlar" şeklindedir. Diğer görüşe göre ise, Meclisin seçilmiş sayılması ve yetkilerini kullanmaya başlaması gereken anın, "ilk olarak toplandığı zaman" olduğu belirtilmektedir. Çalışmada bu görüşler değerlendirilerek sonuca ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Temsil, Milletvekilliği, Türkiye Büyük Millet Meclisi

ABSTRACT

The legislative power is used by the parliament in the Turkish Constitutional Law, which has 142 years of parliamentary tradition since the 1876 Constitution (Kanun-i Esasi). The legislative body passed through various processes to gain the present state. In this process, except the 1876 Constitution, the 1921 and 1924 Constitutions (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu) accepted the rule of continuity of the Assembly. Likewise, the Constitutions of 1961 and 1982 accepted the principle of continuity of the Assembly. At this point, the question arises: When does term of office of former assembly end and when the new Assembly's task begins? The moment when the newly elected Parliament begin to use its powers is of great importance in terms of enabling the legislative body to begin its activities. Literature scanning method was used as the method of study. Two different views have been identified in the review of the literature. One of these views is that "the authority of the new Assembly begins with the election of the Assembly". According to another opinion, the moment for being elected and able to use its legislative powers is "the first convention time of the Assembly". By evaluating mentioned views, the conclusion was obtained.

KEYWORDS: Representation, Parliamentarian, Grand National Assembly of Turkey

* Bitlis Eren Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Hukuk Bilimleri ABD Öğretim Üyesi. <https://orcid.org/0000-0002-3332-2634>

GİRİŞ

Demokrasiyi en basit ve gerçekçi olarak, “*yöneticilerin, dürüst ve serbest seçimler yoluyla yönetilenler tarafından seçildiği rejim*” şeklinde tanımlayan Duverger’e göre, seçme mekanizması hakkında hukukçular, 18. yy. filozoflarını inceleyerek, bir temsil teorisi meydana getirmişlerdir. Buna göre, seçmen kendi adına konuşmak ve hareket edebilmek için milletvekiline bir vekâlet vermekte, milleti temsil eden parlamento milli egemenliği ifade etmektedir.¹ Türk Anayasa Hukuku’nda ilk olarak, 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile hayat bulan ve daha sonra 1924 ve 1961 Anayasaları’nda da aynen devam ettirilen “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir” kuralı, 1982 Anayasası’nda da, “Egemenlik” madde-kenar başlığı ile 6. maddede “*Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir. Türk Milleti, egemenliğini, Anayasa’nın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır. Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz*” ifadesi ile vücut bulmuştur. Diğer taraftan, 1961 Anayasası (md. 4) ve 1982 Anayasası (md. 6), egemenliğin kullanılması ile ilgili çok önemli yeni kazanımlar getirmiştir. Bunlar, egemenliğin Anayasa’nın koyduğu esaslara göre millet tarafından yetkili organlar vasıtası ile kullanılabilmesi ve egemenliğin hiçbir surette, hiçbir kişiye ve hiçbir zümreye bırakılmamasıdır. Ayrıca, milli egemenlik ilkesinin bir sonucu olarak 1982 Anayasası’nın 80. maddesinde “Milletin temsili” madde-kenar başlığı altında, milletvekillerinin sadece seçtikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün Milleti temsil edecekleri hüküm altına alınmıştır. Bu anlatılanlardan da anlaşılacağı üzere Milletın egemenliğini Anayasal bir kurum olan yasama organıyla diğer bir ifadeyle Meclis aracılığı ile kullanacağı açıktır.

Diğer taraftan Kanun-i Esasi’yi milat kabul edecek olursak, 142 yıllık parlamento geleneğine sahip olan Türk Anayasa Hukukunda yasama kuvveti parlamento tarafından kullanılmaktadır. Yasama organı da çeşitli süreçlerden geçerek bugünkü halini almıştır. Bu süreçte 1876 Kanun-i

¹ Maurice Duverger, *Siyasi Partiler*, Çev. Ergun Özbudun, Bilgi Yayınevi, 4. Basım, Ankara, 1993, ss. 453-454.

Esasi'de olmasa da 1921 ve 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunlarında Meclisin sürekliliği esası kabul edilmiştir. Aynı şekilde 1961 ve 1982 Anayasaları da Meclisin sürekliliği ilkesini kabul etmiştir.

İşte tam da bu noktada eski Meclisin görevinin ne zaman sona ereceği ve yeni Meclisin görevinin ne zaman başlayacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Yeni seçilen Meclisin yetkilerini kullanmaya başlayabileceği anın tespiti de yasama meclisinin icraatlarına başlayabilmesi açısından son derece önemlidir.

I. Seçimlerin Yapılması ve Yeni Seçilen Meclis Arasındaki İlişki

Milletvekili sıfatının kazanıldıktan sonra, açıklığa kavuşturulması gereken diğer bir konu da Meclisin hukukî varlık kazanması anı, diğer bir ifadeyle, yeni seçilen Meclisin yetkilerini ne zaman kullanmaya başlayabileceği meselesidir. Bu durumda, seçimlerin yapılması sonucunda, Anayasal süre içinde, seçilen yeni Meclisin yetkilerini kullanmaya başlayabileceği anın tespit edilmesi gerekmektedir. Doktrinde, bu hususla ilgili olarak, temelde iki görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerden birincisi, yeni Meclisin yetkilerini ilk toplandığı zamanda kullanabileceği görüşüdür. Diğer görüş ise yeni Meclisin yetkilerini Meclisin seçildiği anda kullanabileceği görüşüdür.

Hangi görüşün daha doğru olduğunu anlayabilmek için öncelikle Meclisin seçimlerinin ne şekilde yapıldığının belirtilmesi gerekmektedir. Meclisin seçimleri 1982 Anayasası'na göre üç şekilde yapılmaktadır. Bunlardan birincisi, Meclisin beş yıllık² seçim dönemini tamamlamış olması halinde yapılan seçimlerdir (AY md. 77/1). İkincisi, Meclisin, normal seçim dönemi tamamlanmadan, Meclis üye tam sayısının beşte üç çoğunluğu³ ile seçimlerin yenilenmesine karar vermesi halinde yapı-

² 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan Halk oylamasıyla kabul edilen 6771 sayılı Anayasa Değişikliği Kanununun seçimlerle ilgili hükmü 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan erken seçim ile yürürlüğe girmiş ve seçim dönemi beş yıl olarak uygulanmaya başlanmıştır. Daha önceki uygulama dört yıl idi.

³ 600 milletvekili bir Meclis'te 360 milletvekiline tekabül etmektedir.

lan seçimler⁴ (AY md. 116/1) ve üçüncü olarak da, Cumhurbaşkanının, kendisinin ve TBMM'nin seçimlerinin yenilemesine karar vermesi hâlinde yapılan seçimlerdir.⁵ (AY md. 116/2)

Ayrıca yeni seçilen Meclisin yetkilerinin ne zaman kullanılacağına belirlenmesinde Meclisin sürekliliği ilkesinin de açıklanması elzemdir. Zira 1921 (md. 5) hem de 1924 Anayasası'nda (md. 13) "*Eski Meclisin görevi, yenisi toplanana kadar sürer*" şeklinde olan ifade, 1961 Anayasası (md. 69) "*Yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni Meclisin seçilmesine kadar sürer*" ve 1982 Anayasası'nda (md. 116/4) "*Seçimlerinin birlikte yenilenmesine karar verilen Meclisin ve Cumhurbaşkanının yetkileri, bu organların seçilmesine kadar sürer.*" şeklinde değişikliği uğramıştır.⁶

A. Seçimlerin Olağan Döneminde Yapılması

Anayasa'nın 77. maddesinin birinci fıkrasına göre 21 Ekim 2007 tarihinde yapılan halk oylaması ile yürürlüğe giren Anayasa değişikliği ile TBMM seçimlerinin dört yılda bir yapılacağı hükmüne yer verilmiştir. TBMM tarafından aksi bir karar alınmadıkça seçimler dört yılda bir yapılacaktır.⁷ Ancak 16 Nisan 2007 tarihinde yapılan halk oylamasıyla kabul edilen 6771 sayılı Anayasa Değişikliği Kanunu'nun seçimlerle ilgili hükmü tekrar değiştirilmiş ve seçim dönemi beş yıl olarak belirlenmiştir. Beş yıllık seçim dönemi, 24 Haziran 2018 tarihinde yapılacak olan erken seçim ile yürürlüğe girmiştir. 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu'nun 6. maddesinin 1. fıkrasına göre bundan sonra her beş yılda bir hem TBMM seçimleri hem de Cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılacaktır.

⁴ TBMM'nin bu yetkisi Anayasaya Değişiklik Kanununun yürürlüğe girmesinden önce Anayasa'nın 77. maddesinin 2. fıkrasında düzenleniyordu.

⁵ Cumhurbaşkanının kendisinin ve TBMM'nin seçimlerini yenileme yetkisi Anayasaya Değişiklik Kanununun yürürlüğe girmesinden önce Anayasa'nın 104. maddesinde, TBMM'nin seçimlerinin yenilenmesine karar vermek şeklindeydi.

⁶ 1982 Anayasası'nda, Anayasaya Değişiklik Kanununun yürürlüğe girmesinden önce bu husus 77. maddede düzenlenmişti. Daha önceden 77. maddede "*Yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni Meclisin seçilmesine kadar sürer*" şeklinde idi.

⁷ Hasan Tunç, Faruk Bilir, Bülent Yavuz, *Türk Anayasa Hukuku*, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 156.

B. Meclis Tarafından Erken Seçim Kararı Alınması (Seçimlerin Meclis Tarafından Yenilenmesi)

Öz fesih⁸ olarak da ifade edilen erken seçim, TBMM'nin seçim dönemi dolmadan kendi seçimlerini yenileme kararı alması sonucunda yapılan seçim olarak tanımlanmaktadır.⁹ Ancak 16 Nisan 2017 tarihinde halkoylaması ile kabul edilen 6771 sayılı Anayasa Değişikliği Kanunu ile hem TBMM kendi üye tam sayısının beşte üç çoğunluğu ile hem de Cumhurbaşkanı kendi seçimlerini yenilemek kaydı ile Meclisin seçimlerini yenileyebilmektedir. Bu durumda TBMM'nin kendi seçimlerini yenilemesi öz fesih olarak kabul edilebilir ancak Cumhurbaşkanı'nın da seçimlerinin yenilenmesi söz konusu olduğu için bu durumu karşılıklı fesih olarak adlandırabiliriz.¹⁰ Diğer taraftan Cumhurbaşkanı'nın kendi seçimlerini yenilemek kaydı ile Meclisin seçimlerini yenilemesini TBMM'nin feshedilmesi olarak kabul etmek gerekir. Bu durum, aşağıda Cumhurbaşkanı'nın seçimleri yenilemesi konusunda ele alınmıştır.

Anayasa'nın 116. maddesinin 1. fıkrasına göre Meclis, bu süre (beş yıllık süre)¹¹ dolmadan kendi üye tam sayısının beşte üç çoğunluğu seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.¹² Anayasa'da TBMM'nin erken seçim kararı almasıyla ilgili olarak herhangi bir sınırlayıcı hükme yer verilmemiştir. TBMM, istediği zaman, genel hükümler çerçevesinde erken seçim kararı verebilir. Bu karar tamamen TBMM'nin takdirindedir. TBMM seçim tarihini de kararlaştırabilir.¹³ Erken seçim kararı bir parlamento kararıdır. Meclis, erken seçim kararı alması durumunda seçimin hangi tarihte yapılacağını kendisi belirler (Milletvekili Seçim Kanunu

⁸ Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, C. II, Ekin Yayınevi, Bursa, Haziran 2011, s. 117.

⁹ Süleyman Sırn Terzioğlu, *Anayasa Hukuku*, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 145.

¹⁰ "Karşılıklı fesih" kavramı, 1982 Anayasası ve Değişiklik Teklifi Karşılaştırması, SETA, Ankara, Aralık 2016, s. 6, 24.'te geçmektedir.

¹¹ 24 Haziran 2018 tarihinde yapılacak olan erken seçimden sonra beş yıl olarak uygulanmaktadır. 6771 sayılı Anayasa Değişikliği Kanunu yürürlüğe girmeden önce dört yıldır.

¹² Mustafa Erdoğan, *Anayasa Hukuku*, 4. Baskı, Orion Yayınevi, Ankara, 2007, s. 245.

¹³ Tunç, Bilir, Yavuz, s. 157.

md. 8/2). Meclisin erken seçim kararı alması halinde bu durum, Bakanlar Kurulu tarafından 48 saat içerisinde ilan olunur. Meclis seçimlerinin yenilenmesi kararı, yasama organının iç örgütlenme ve çalışma düzenine ilişkin bir karardır. Bu karar Anayasa'nın 116. maddesinin 1. fıkrası uyarınca beşte üç çoğunlukla, diğer bir ifadeyle nitelikli çoğunlukla alınır.¹⁴

Erken seçim kararı, Meclis tarafında alınmış bir parlamento kararıdır ve Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenemez.¹⁵ Ancak bazı durumlarda, erken seçim kararı kanunla da alınabilmektedir. Örneğin, XVIII. Dönem Milletvekili Genel Seçimlerinin 29 Kasım 1987 yılında yapılması, 11 Ekim 1987 tarih ve 3404 sayılı Kanun ile karar verilmiştir.¹⁶ Anayasa Mahkemesi de XVIII. Dönem Milletvekili Genel Seçimlerinin, "TBMM Kararı" şeklinde değil de "kanun" şeklinde yapılmasını Anayasa'ya uygun bulmuştur.¹⁷

Diğer taraftan, seçimin yenilenmesi kararını TBMM "kanun" şeklinde açıklarsa Anayasa Mahkemesi denetimine tabii olacaktır. Gözler'e göre, seçimin yenilenmesi gibi saf siyasi bir konuda TBMM iradesini "Meclis Kararı" şeklinde açıklamalı ve alınan karar Anayasa Mahkemesi denetimi dışında bırakılmalıdır.¹⁸

¹⁴ Daha önceki uygulama Anayasa'nın 96. maddesine göre yapıyordu. Anayasa'nın 96. maddesi, "Türkiye Büyük Millet Meclisi, yapacağı seçimler dâhil bütün işlerinde üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasada başkaca bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz." Şeklindeydi.

¹⁵ Terzioğlu, s. 146-147.

¹⁶ Kemal Gözler, *Türk Anayasa Hukuku*, Ekin Yayınevi, Bursa, Haziran 2000, 1. Baskı, s. 275.

¹⁷ Anayasa Mahkemesinin 9 Ekim 1987 tarih ve E. 1987/23, K. 1987/27 sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, sayı 23, s. 387. Karara göre, "Yasama organı, Anayasa'nın kararla düzenleneceğini öngördüğü konularda dahi düzenleme yapabilir. Bu Anayasa açısından bir engel yoktur. Karar konusunda kanunla düzenlenmesi Anayasa'ya aykırılık veya yasananın o konuda yetkisizliği sonucunu doğurmaz."

¹⁸ Gözler, *Türk Anayasa Hukuku*, s. 276.

C. Cumhurbaşkanı'nca Kendi Seçiminin de Yenilenmesi Kaydıyla TBMM Seçimlerinin Yenilenmesi

Anayasa'nın 104. maddesinde Cumhurbaşkanı'nın görev ve yetkileri sayılmıştır. Bu yetkiler arasında “Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar vermek” de bulunmaktaydı. Ancak 16 Nisan 2017 tarihinde halkoylaması ile kabul edilen 6771 sayılı Anayasa Değişikliği Kanunu ile bu yetki ilga edilmiş ve Cumhurbaşkanı'nın bu yetkisi Anayasa'nın 116. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenmiştir. Doktrinde bu yetkiye “fesih yetkisi”¹⁹ ya da “fesih hakkı”²⁰ denmektedir. Fesih, klâsik tanımıyla, “belirli bir süre için seçilmiş ve henüz bu süresini doldurmamış bulunan bir parlamentonun varlığına yürütme organının kararıyla son vermek” anlamına gelmektedir.²¹ Diğer bir ifadeyle fesih, parlâmentoların yasama dönemlerinin bu dönem dolmadan önce yürütme (cumhurbaşkanı/devlet başkanı) tarafından sona erdirilmesidir.²²

TBMM seçimlerinin Cumhurbaşkanı'nca yenilenmesi hususu Anayasa'nın 116. maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin yeni şekline göre;

“Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu ile seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Bu halde Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır.

Cumhurbaşkanının seçimlerin yenilenmesine karar vermesi halinde Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır.

Cumhurbaşkanının ikinci döneminde Meclis tarafından seçimlerin yenilenmesine karar verilmesi halinde Cumhurbaşkan-

¹⁹ Gözler, Genel Teori, C. II., s. 117.

²⁰ Gözler, Türk Anayasa Hukuku, s. 278.

²¹ Turan Güneş, *Parlamentar Rejimin Bugünkü Manası ve İşleyişi*, Ankara 1956, s. 81; Orhan Aldıkaçtı, *Modern Demokrasilerde ve Türkiye'de Devlet Başkanlığı*, İstanbul 1960, s. 54; Erdoğan Teziç, *Anayasa Hukuku*, Genel Esaslar, Beta Basım Yayım Dağıtım 14. Bası, İstanbul, 2012, s. 339; Gözler, Genel Teori, C.II., s. 117.

²² Teziç, s. 339; Gözler, Genel Teori, C.II., s. 117.

kanı bir defa daha aday olabilir.

Seçimlerinin birlikte yenilenmesine karar verilen Meclisin ve Cumhurbaşkanının yetkileri, bu organların seçilmesine kadar sürer.

Bu şekilde seçilen Meclis ve Cumhurbaşkanının görev süreleri de beş yıldır.”

6771 sayılı Anayasa Değişikliği Kanunu yürürlüğe girmeden önce Cumhurbaşkanı'nın seçimleri yenileme kararı verebilmesi için ilk olarak, seçimlerden sonra kurulan hükümetin güvenoyu alamaması ve kırk beş gün içinde yeni hükümet kurulamaması veya kurulduğu hâlde güvenoyu alamaması gerekmektedir. İkinci husus ise, Hükümetin Anayasa'nın 99. maddesine göre, gensoru sonucunda düşürülmesi ve kırk beş gün içinde yeni hükümetin kurulamaması veya kurulduğu halde güvenoyu alamaması durumuydu. Son olarak, Başbakan'ın Anayasa'nın 111. maddesi hükmüne uygun olarak TBMM'den güvenoyu istemesi ve güvensizlik oyuyla düşürülmesi, kırk beş gün içinde de yeni hükümetin kurulamaması veya kumlan hükümetin güvenoyu alamaması durumu da Cumhurbaşkanı'nın seçimleri yenilemesinin diğer bir sebebiydi. Ayrıca, Başbakan'ın güvensizlik oyu ile düşürülmeden istifa etmesi, kırk beş gün içinde yeni hükümetin kurulamaması ve son olarak genel seçimlerden sonra TBMM Başkanlık Divanının seçiminden itibaren kırk beş gün içinde yeni hükümetin kurulamaması durumunda da Cumhurbaşkanı TBMM'nin seçimlerini yenileyebilmekteydi.²³ Ancak 24 Haziran 2018 tarihinde 6771 sayılı Anayasa Değişikliği Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte yukarıda sayılan maddelerin tamamı ilga edilmiştir. Zira, parlamenter sistemde bakanlar kurulana ait olan yürütme yetkisi artık Cumhurbaşkanı'na verilmiştir. Dolayısıyla yukarıda anlatılan tüm bu hususlar, bakanlar kurulu ve başbakanlık makamı kaldırıldığı için sona ermiştir. Bu tarihten sonra Anayasa'nın 116. maddesinin 1. fıkrasına göre hem TBMM üye tam sayısının beşte üç çoğunluğu ile, hem de Cumhurbaşkanı Anayasa'nın 166. maddesinin 2. fıkrasına göre, kendi seçimlerini de yenilemek kaydı ile TBMM seçimlerinin yenilenmesine karar verebilmektedir.

²³ Tunç, Bilir, Yavuz, s. 158; Gözler, Türk Anayasa Hukuku, s. 279.

D. Meclisin Sürekliliği İlkesi

Osmanlı döneminde meclislerin tatil yapması kural, çalışması ise istisna kabul edilmişti. Meclislerin toplanması ve tatili, Kanun-i Esasî tarafından Padişaha verilmiş kutsal yetkiler arasındaydı. Nitekim Padişah II. Abdülhamit, bu yetkisine dayanarak geçici olarak tatil ettiği 1. Meşrutiyet Meclislerinin bu tatili, 1878'den 1908'e kadar 30 yıl süreyle Osmanlı-Türk meclis tarihinin en uzun tatili olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁴

Meclisin sürekliliği ilkesi ilk olarak 1921 Anayasası döneminde ortaya çıkmıştır. TBMM'nin kuruluşu ile birlikte, Padişah'ın sözü edilen yetkileri Meclisin kendisine verilmiştir. 1921 Anayasasının Özel maddesi, Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun 1. maddesine²⁵ gönderme yapılarak TBMM'nin sürekli toplantı halinde bulunması ilke edinilmiştir.²⁶ Daha sonraki Anayasalarımızca da meclisin sürekliliği ilkesi özenle korunmaya devam edilmiştir.²⁷ Nitekim Teziç, 1982 Anayasası'ndaki, "*Seçimlerinin birlikte yenilenmesine karar verilen Meclisin ve Cumhurbaşkanının yetkileri, bu organların seçilmesine kadar sürer.*" (md. 116/4)²⁸ ifadesinin Milli Mücadele döneminden kalma Meclisin istikrarı (devamlılığı) geleneğinin bir yansıması olduğunu belirtmektedir.²⁹

²⁴ İba, s. 122.

²⁵ TBMM'nin çıkardığı ilk yasalardan olan 5.9.1920 tarihli ve 18 sayılı Nisab-ı Müzakere Kanununun anılan maddesi şöyledir: "*Madde 1. Büyük Millet Meclisi, Hilafet ve saltanatın, vatan ve milletin istihlas ve istiklalinden ibaret olan gayesinin husulüne kadar şerait-i atıye dairesinde müstemirren inikat eder*"; Şeref İba, *Anayasa Hukuku ve Siyasal Kurumlar*, Turhan Kitabevi, Ankara, Ocak, 2008, s.122.

²⁶ İba, s.122.

²⁷ TBMM'nin çıkardığı ilk kanunlardan olan 5.9.1920 tarihli ve 18 numaralı "Nisabı Müzakere Kanunu (Görüşme Yetersayısı Yasası)", bu reformu gerçekleştiren yasanın adıdır. Orijinal adı kanun olmakla birlikte, hukuki değeri yönünden kimi zaman anayasa kimi zaman da içtüzük normu niteliği taşımaktadır. Meclisten Hatıralar; https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MECLIS%20BULTE-NI/2469_2005_0000_0114_0000/0043.pdf; Erişim Tarihi: 05.05.2018.

²⁸ Önceki durum, Anayasa'nın 77. maddesinin 3. fıkrasında "*Yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni Meclisin seçilmesine kadar sürer.*" şeklinde belirtilmekteydi.

²⁹ Teziç, s. 340.

İba, hem 1921 (md.5) hem de 1924 Anayasası'nda (md. 13) yer alan “Eski Meclisin görevi, yenisi toplanana kadar sürer” biçimindeki ifadenin parlamentonun sürekliliği ilkesini pekiştirdiğini belirtmiştir.³⁰ Ancak, 1921 ve 1924 Anayasaları'nın aksine 1961 Anayasası (md. 69) ve 1982 Anayasası (md. 116/4) eski Meclisin yetkilerinin yeni Meclisin seçilmesine kadar süreceği belirtilmiştir. İba'ya göre 1982 Anayasası'ndaki (md. 116/4) bu durum meclisin sürekliliği ilkesi karşısında tutarsızdır.³¹

Şeref İba bu durumu,

“Meclisin yenilenmesine ancak Anayasa'da belirtilen durumlarda karar verilebilir. Yenileme kararı olmayan durumlarda süreklilik ilkesi ne olacaktır? Milletvekillerinin seçilmesi ile Meclisin toplanması arasındaki zaman diliminde eski meclis mi, yoksa seçilen ancak göreve başlamayan yeni meclis mi gerektiğinde toplantıya çağrılabilir? Sözü edilen cümlede başarısız ve yanlış anlamalara elverişli bir anlatım vardır.”

şeklinde savunmaktadır.³²

Ancak kanaatimizce isabetli görüş, seçilen ancak göreve başlamayan yeni Meclisin gerektiğinde kendisini toplantıya çağrılabilmesi görüşüdür. Esasen bu görüş, bize göre de doğru bir yaklaşım tarzı olacaktır. Zira eski Meclisin seçim bittikten sonra yeni seçilen Meclisin yetkilerini kullanmaya devam etmesi bir yetki gasbına sebep olabilecektir. Bununla ilgili tartışmalar aşağıda yapılacaktır.

II. Yeni Seçilen Meclisin Yetkilerini Ne Zaman Kullanmaya Başlayacağına Tespitinin Önemi

Yeni seçilen Meclisin yetkilerini ne zaman kullanmaya başlayacağını tespit edilmesi son derece önem arz etmektedir. Zira normal şartlar-

³⁰ İba, s. 123.

³¹ İba, s. 123.

³² Şeref İba, Türkiye'de Meclis Başkanlığı ve Başkanlık Divanı, Ankara, Nobel Yayın, 1. Baskı, 2001, s.183.

da Meclisin (AY md. 87-92) Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak, bütçe ve kesin hesap kanun tekliflerini görüşmek ve kabul etmek, para basılmasına ve savaş ilanına karar vermek, milletlerarası antlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına karar vermek, içtüzük yapmak, kanun hükmünde kararnameleri onaylamak ya da reddetmek (olağan ya da olağanüstü dönemlere ilişkin kanun hükmünde kararnameler), Meclis başkanını seçmek, olağanüstü hâl veya sıkıyönetim ilanına ilişkin kararları onaylamak, olağanüstü hâl veya sıkıyönetim ilanı süresini her defasında dört ayı geçmemek üzere uzatmak gibi çok önemli işlevleri bulunmaktadır. İşte bu gibi önemli işlevleri olan Meclisin yetkilerini, seçim bittikten sonra eski Meclisin kullanmaya devam etmesi bir yetki gasbına sebep olabilecektir. Dolayısıyla, Yeni seçilen Meclisin yetkilerini kullanmaya başlayabileceği anın tespiti de, hem yetki gasbının önlenmesi hem de Yasama Meclisinin icraatlarına başlayabilmesi açısından son derece önemlidir.

III. Yeni Seçilen Meclisin Yetkilerini Ne Zaman Kullanmaya Başlayacağı İle İlgili Görüşler

Yeni seçilen Meclisin yetkilerini ne zaman kullanmaya başlayacağı hususu yukarıda anlatılan hususlardan sonra değerlendirmek yerinde olacaktır. Bu konu ile ilgili olarak doktrinde iki farklı görüş bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, yeni Meclisin yetkilerini ilk toplandığı zamanda kullanabileceği görüşü, diğeri ise yeni meclisin yetkilerini meclisin seçilmesiyle kullanabileceği görüşüdür.

A. Yeni Meclisin Yetkilerini İlk Toplandığı Zamanda Kullanabileceği Görüşü

Doktrinde, yeni seçilen Meclisin yetkilerini kullanmaya başlayabileceği an ile milletvekilliği sıfatının kazanıldığı anın farklı olduğu belirtilmiştir. Nitekim kişinin, milletvekili sıfatını kazanması, yeni Meclisin

seçilmiş olduğu anlamına gelmemektedir.³³ Meclisin seçilmesinden kastedilen, Meclisin egemenliği temsil etmek üzere, karar alabilecek bir durumda olmasıdır. Dolayısıyla, tek tek milletvekillerinin seçilmesiyle Meclisin toplanması ve karar alabilmesi mümkün değildir. Bu görüşe göre, Meclisin seçilmiş sayılması gereken an ise, ilk olarak toplandığı zamandır.³⁴

Ancak, doktrindeki bu görüşte, yeni Meclisin yetkilerini kullanmaya başlayabileceği anın tespiti, Anayasa'nın 116. maddesinin lafzına aykırı yorumlanmaktadır. Şöyle ki, Anayasa'nın 77. maddesinin 1. fıkrasında seçimlerin, normal süresi olan 5 yıl içerisinde "yapılacağı", Anayasa'nın 116. maddesinin 1. fıkrasında da, Meclisin, bu süre dolmadan seçimin "**yenilenmesine**" ya da, Anayasa'da belirtilen şartlar altında 116. maddenin 2. fıkrasında Cumhurbaşkanı'nca verilecek karara göre seçimlerin "**yenilenebileceği**" belirtilmiştir. 116. maddenin 4. fıkrasında ise, "**yenilenmesine**" karar verilen Meclisin ve Cumhurbaşkanının yetkileri, bu organlar "**seçilinceye**" kadar kullanabileceği belirtilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken, kavramlar, Anayasa'nın 77. maddesinin 1. fıkrasında geçen seçimlerin "**yapılması**" kavramı, 116. maddesinin 1. fıkrasında geçen seçimlerin "**yenilenmesi**" kavramı ve sonra olarak 116. maddenin 4. fıkrasında geçen yeni Meclisin "**seçilmesi**" kavramıdır.³⁵

Kanaatimizce, doktrindeki bu yorumlama, bu kavramların birbirinden ayırt edilmemesinden kaynaklanmaktadır. Zira Anayasa'nın 116. maddesinin 4. fıkrasında geçen, "*Seçimlerinin birlikte yenilenmesine karar verilen Meclisin ve Cumhurbaşkanının yetkileri, bu organların seçilmesine kadar sürer*" ifadesi, esasen 116. maddenin 1. fıkrasında geçen, "*Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu ile seçimlerin **yenilenmesine** karar verebilir.*" ve 116. maddenin 2. fıkrasında

³³ Faruk Bilir, Türkiye'de Milletvekilliği ve Milletvekilliğinin Sona Ermesi, Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s. 87; Volkan Has, Türk Parlamento Hukukunun Kaynakları ve TBMM'nin Çalışma Düzeni, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s. 63.

³⁴ Fahri Bakırcı, TBMM'nin Çalışma Yöntemi, Ankara, 2000, s. 255; Bilir, s. 87; Has, s. 62.

³⁵ Gökhan Dönmez, 1982 Anayasasında Milletvekilliği Statüsünün Kazanılması ve Sona Ermesi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 240.

geçen “Cumhurbaşkanının seçimlerin **yenilenmesine** karar vermesi halinde Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır” ifadesi ile alakalıdır. Diğer bir ifade ile 116. maddenin 4. fıkrasında geçen ifade, 1. fıkra da geçen, “Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri beş yılda bir yapılır” ifadesi ile alakalı değildir. 116. maddenin 4. fıkrasında geçen ifade erken seçim yapılması ile alakalıdır. Dolayısıyla, bizim buradan anlayacağımız, TBMM’nin erken seçime gitmesi³⁶ yahut cumhurbaşkanınca seçimlerin yenilenmesine karar verilmesi durumunda, yeni Meclis seçilene kadar, Meclisin yetkilerini mevcut Meclisin kullanacak olmasıdır.³⁷

Ancak, doktrinde, Meclisin seçilmiş sayılması gereken anın, ilk olarak toplandığı zaman olduğu belirtilmektedir.³⁸ Halbuki 116. maddenin 4. fıkrasında geçen düzenleme, sadece 116. maddenin 1. fıkrasında TBMM’nin beşte üç çoğunlukla erken seçim kararı almasında ve 116. maddenin 2. fıkrasında Cumhurbaşkanı’nca verilecek karara göre seçimlerin yenilenmesi durumunda uygulanabilir. Bu düşüncüyü destekleyecek olan bir diğer husus ise, Anayasa’nın 77. maddesinin 1. fıkrasında seçimlerin “yapılması” terimi kullanılır iken, 116. maddenin 1. fıkra da ve buna bağlı olarak 2. fıkra da, “yenileme” teriminin kullanılıyor olmasıdır. Doktrinde, bu nokta da yapılacak eleştirinin ise, yukarıda açıklanan Meclisin sürekliliği ilkesi gereği, Meclisin bulunmadığı ve egemenliğin temsil edilmediği bir anın bile olması söz konusu olamayacağından, 1924 Anayasası’nın 13. maddesinde olduğu gibi, daha doğru bir ifadeyle, eski Meclisin yetkilerinin, yeni Meclisin “*toplanmasına*” kadar süreceği şeklinde düzeltilmesi gerektiği ifade edilmektedir.³⁹

Ancak, kanaatimizce, yukarıda geçen eski Meclisin yetkilerinin, yeni Meclisin “*toplanmasına*” kadar süreceği görüşünden ziyade Anayasa’nın 116. maddesinin 4. fıkrasında geçen “Seçimlerinin birlikte yenilenmesi-

³⁶ Terzioğlu, s. 146.

³⁷ Terzioğlu, s. 147; Dönmez, s. 240.

³⁸ Bakırcı, s. 255; Bilir, s. 87; Has, s. 62.

³⁹ Bakırcı, s. 256-258; Bilir, s. 87; Has, s. 62.

ne karar verilen Meclisin ve Cumhurbaşkanı'nın yetkileri, bu organların seçilmesine kadar sürer" ifadesi daha doğrudur. Çünkü İçtüzük'ün 3. maddesinin 1. fıkrasında geçen, "TBMM İçtüzüğü'nün 3. maddesinin 1. fıkrasına göre ise, yeni seçilen meclis, ilk olarak, milletvekili genel seçimi kesin sonuçlarının, YSK tarafından, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu kanallarında ilanını takip eden beşinci gün, saat 15.00'te toplanacaktır" hükmü ile ifade edilen, Meclisin yapacağı ilk toplantı olağan bir toplantıdır. Dolayısıyla yapılacak olan bu ilk toplantının yeni seçilen Meclisin yetkilerini kullanmaya başlayacağı toplantı olarak değerlendirmek uygun değildir. Zira TBMM'nin görev ve yetkilerinin ifade edildiği, Anayasa'nın 87. maddesinde, "savaş ilânına karar vermek" gibi olağanüstü bir durumun varlığı halinde ise, "yetkili makam, kurul veya kişilerce", Meclisin olağanüstü toplantıya çağırılması her zaman mümkündür. Böyle bir durumda, yeni Meclisin, İçtüzük'ün 8. maddesine göre, kurulacak olan Geçici Başkanlık Divanının yönetimi altında toplanmasına bir engel bulunmamaktadır.⁴⁰

Belirtmek gerekirse yapılan seçimlerden sonra oluşacak olan yeni Meclisin "toplanmasına" kadar yeni Meclisin yetkilerini ilk toplandığı zamanda kullanabileceği görüşü doğru kabul edilirse eski Meclisin yetkilerini kullanmaya devam etmesi durumunda bir yetki gasbı meydana gelecektir. Diğer bir ifadeyle yapılan seçimler sonucunda sona ermiş ve yetkisini kaybetmiş olan bir Meclis, yasama faaliyetine devam etmiş olacak ki, bu durumda da oluşacak olan yeni Meclisin kullanması gereken yetkiyi, eskisi kullandığından dolayı bir yetki gasbı söz konusu olabilecektir.⁴¹

B. Yeni Meclisin Yetkilerini Meclisin Seçilmesiyle Kullanabileceği Görüşü

Bizimde katıldığımız bu görüşe göre ise seçilen yeni Meclisin yetkisinin, "Meclis" in seçilmesi ile başlayacaktır.⁴² Zaten Anayasa'nın 116.

⁴⁰ Kahan Onur Arslan, *Türk Parlamento Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 55; Dönmez, s. 241.

⁴¹ Dönmez, s. 242.

⁴² Teziç, s. 340; Gözler, *Türk Anayasa Hukuku*, s. 279; Terzioğlu, s. 146; Arslan, *Türk Parlamento Hukuku*, s. 55.

maddesinin 4. fıkrasında da, “Seçimlerinin birlikte yenilenmesine karar verilen Meclisin ve Cumhurbaşkanının yetkileri, bu organların seçilmesine kadar sürer.” denmektedir. Bu durumda, eski Meclisin yetkilerinin ne zaman son bulacağı ve yeni Meclisin yetkilerini ne zaman kullanmaya başlayacağı sorusunun cevaplanması gerekmektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere Anayasa’nın 77. maddesi, maddenin lafzına, sistematığına, yeni Meclisin yetkilerini ilk toplandığı zamanda kullanabileceği görüşünü savunan yazarlar tarafından aykırı yorumlanmaktadır. Şöyle ki, Anayasa’nın 77. maddesinin 1. fıkrasında seçimlerin “**yapılacağı**” ifadesi, 116. maddesinin 1. fıkrasında da, Meclisin, bu süre dolmadan seçimin “**yenilenmesine**” ve 116. maddesinin 2. fıkrasında Cumhurbaşkanı’nca verilecek karara göre seçimler “**yenilenir**” denmektedir. 116. maddesinin 4. fıkrasında ise, “**yenilenmesine**” karar verilen Meclisin ve Cumhurbaşkanı’nın yetkilerinin, bu organlar “**seçilinceye**” kadar kullanabileceği belirtilmiştir. Daha önceden de belirttiğimiz üzere bu noktada dikkat edilmesi gereken, kavramlar, Anayasa’nın 77. maddesinin 1. fıkrasında geçen seçimlerin “**yapılır**” kavramı, 116. maddesinin 1. ve 2. fıkralarında geçen seçimlerin “**yenilenir**” kavramı ve sonra olarak 116. maddenin 4. fıkrasında geçen yeni Meclisin “**seçilmesine**” kavramıdır.⁴³ Kanaatimizce, yukarıda italik ve kalın karakterler olarak belirtilen bu kavramlar birbirinden ayırt edilmemektedir. Bu durum ise maddenin yanlış yorumlanmasına neden olmaktadır. Zira Anayasa’nın 116. maddesinin 4. fıkrasında geçen, “*Seçimlerinin birlikte yenilenmesine karar verilen Meclisin ve Cumhurbaşkanının yetkileri, bu organların seçilmesine kadar sürer*” ifadesi, esasen 116. maddenin 1. fıkrasında geçen, “*Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu ile seçimlerin **yenilenmesine** karar verebilir*” ve 116. maddenin 2. fıkrasında geçen “*Cumhurbaşkanının seçimlerin **yenilenmesine** karar vermesi halinde Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır*” ifadesi ile alakalıdır. Dolayısıyla, TBMM’nin erken seçime gitmesi yahut cumhurbaşkanınca seçimlerin yenilenmesine karar verilmesi durumunda, yeni Meclis seçilene kadar, Meclisin yetkilerini mevcut Meclisin kullanacaktır.⁴⁴

⁴³ Dönmez, s. 240.

⁴⁴ Terzioğlu, s. 147; Dönmez, s. 240.

Diğer taraftan, yeni Meclisin seçilmiş sayılacağı ve yetkilerini kullanmaya başlayabileceği anı, Milletvekili Seçim Kanunu'nun 36. maddesinde, “Milletvekili seçilenler belli olur olmaz, seçilenlerin ad ve soyadları ve parti adayı iseler mensup oldukları siyasi parti, il seçim kurullarınca en seri şekilde telgrafla, ayrıca telefon veya telsiz ile seçim çevreleri de gösterilerek Yüksek Seçim Kuruluna bildirilir” şeklinde geçtiği ifadesiyle, milletvekili seçimleri sonucunda seçilmiş olan milletvekillerini tespit eden il seçim kurullarının, milletvekili seçilenleri, YSK'ye bildirdiği ve YSK'nin resmi olarak seçim sonuçlarını açıkladığı an olarak kabul etmek gerekir. Çünkü il seçim kurullarının milletvekili seçilenleri tespit anının, Meclisin yetkilerini kullanmaya başlayacağı an olarak kabul edilmesi, uygulamada bazı aksaklıklara neden olabilecektir. Şöyle ki, milletvekili seçimi bittikten sonra, seçimi kazanan adayların il seçim kurulları tarafından tespiti bazen hemen mümkün olmamaktadır. Seçim çevrelerinde, seçim sonucuna itirazlar olabilmekte, dolayısıyla da her seçim çevresinin, milletvekilliği kazananları tespit anı, aynı olamamaktadır. Dolayısıyla, yeni Meclisin yetkilerini kullanmaya başlayacağı anın, il seçim kurullarının, milletvekili seçilenleri, YSK'ye bildirdiği ve YSK'nin resmi olarak seçim sonuçlarını açıkladığı an olarak kabul etmek, daha doğru bir yaklaşım tarzı olacaktır.⁴⁵

Sonuç

Milletvekili sıfatının kazanıldıktan sonra, açıklığa kavuşturulması gereken en önemli konu, yeni seçilen Meclisin yetkilerini ne zaman kullanmaya başlayabileceği anıdır.

Yukarıda konu ile ilgili iki farklı görüş olduğunu belirtmiştik. Bunlardan birincisi, yeni Meclisin yetkilerini ilk toplandığı zamanda kullanabileceği görüşü, diğeri ise yeni Meclisin yetkilerini Meclisin seçilmesiyle kullanabileceği görüşüydü.

⁴⁵ Arslan, Türk Parlamento Hukuku, s. 55; Dönmez, s. 242.

Birinci görüşün, Anayasa'nın 77 ve 116. maddelerinin lafzına, sistematığına aykırı yorumlandığından ve kavramların birbiri ile karıştırılmasından dolayı isabetsiz olduğu sonucuna varılmıştır.

İkinci görüşte ise yeni Meclisin seçilmiş sayılacağı ve yetkilerini kullanmaya başlayabileceği an, Meclisin seçildiği an olarak kabul edilmiştir. Kanaatimizce bu görüşte isabet bulunmaktadır. Zira 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu'nun 36. maddesine göre, milletvekili genel seçimleri sonucunda seçilmiş olan milletvekillerini tespit eden il seçim kurulları, milletvekili seçilenleri, Yüksek Seçim Kurulu'na bildirir ve YSK, resmi olarak seçim sonuçlarını açıklar. İşte bu anı, yeni Meclisin seçildiği ve yetkilerini kullanmaya başladığı an olarak kabul etmek gerekmektedir. Çünkü milletvekili seçimi bittikten sonra seçimi kazanan adayların İl Seçim Kurulları tarafından tespiti bazen hemen mümkün olmamaktadır. Seçim çevrelerinde, seçim sonucuna itirazlar olabilmekte, dolayısıyla da her seçim çevresinin, milletvekilliği kazananları tespit anı, aynı olamamaktadır. Dolayısıyla, yeni Meclisin yetkilerini kullanmaya başlayacağı anın, İl Seçim Kurullarının, milletvekili seçilenleri, YSK'ye bildirdiği ve YSK'nin resmi olarak seçim sonuçlarını açıkladığı an olarak kabul etmek, daha doğru bir yaklaşım tarzı olacaktır.

Kaynakça

Aldıkaçtı Orhan, Modern Demokrasilerde ve Türkiye’de Devlet Başkanlığı, İstanbul 1960.

Arslan Kahan Onur, Türk Parlamento Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.

Bakırcı Fahri, TBMM’nin Çalışma Yöntemi, Ankara, 2000.

Bilir Faruk, Türkiye’de Milletvekilliği ve Milletvekilliğinin Sona Ermesi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001.

Dönmez Gökhan, 1982 Anayasasında Milletvekilliği Statüsünün Kazanılması ve Sona Ermesi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.

Duverger Maurice, Siyasi Partiler, Çev. Ergun Özbudun, Bilgi Yayınevi, 4. Basım, Ankara, 1993.

Erdoğan Mustafa, Anayasa Hukuku, 4. Baskı, Orion Yayınevi, Ankara, 2007.

Gözler Kemal, Anayasa Hukukunun Genel Teorisi, C. II. , Ekin Yayınevi, Bursa, Haziran 2011.

Gözler Kemal, Türk Anayasa Hukuku, Ekin Yayınevi, Bursa, Haziran 2000.

Güneş Turan, Parlamenter Rejimin Bugünkü Manası ve İşleyişi, Ankara 1956.

Has Volkan, Türk Parlamento Hukukunun Kaynakları ve TBMM’nin Çalışma Düzeni, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009.

Meclisten Hatıralar; https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MECLIS%20BULTENI/2469_2005_0000_0114_0000/0043.pdf; Erişim Tarihi: 05.05.2018.

İba Şeref, Anayasa Hukuku ve Siyasal Kurumlar, Turhan Kitabevi, Ankara, Ocak, 2008.

İba Şeref, Türkiye’de Meclis Başkanlığı ve Başkanlık Divanı, Ankara, Nobel Yayın, 1. Baskı, 2001.

Terzioğlu Süleyman Sırrı, Anayasa Hukuku, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.

Teziç Erdoğan, Anayasa Hukuku, Genel Esaslar, Beta Basım Yayın Dağıtım 14. Bası, İstanbul, 2012.

Tunç Hasan, Bilir Faruk, Yavuz Bülent, Türk Anayasa Hukuku, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.

